

ГУПАЛЮК АЛІНА СЕРГІЙВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри криміналістики

МОТИВ ТА МЕТА ЗЛОЧИНУ ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ПІДЛЯГАЄ ДОКАЗУВАННЮ

Стаття 91 Кримінального процесуального кодексу України встановлює перелік обставин, які належать до предмета доказування у кримінальному провадженні, як сукупності фактів і обставин об'єктивної дійсності, які мають матеріально-правове, цивільно-правове, кримінальне процесуальне значення і є необхідними і достатніми фактичними обставинами для вирішення кримінального провадження по суті. Поряд із доказуванням вини особи підлягає також доказуванню мотив і мета вчиненого злочину, які хоча і мають факультативне значення для кваліфікації, але обов'язково враховуються при визначенні суспільної небезпеки вчиненого діяння, особи злочинця та при призначенні покарання обвинуваченому.

Мотиви – це усвідомлені потреби людини (в їжі, одязі, житлі, спілкуванні, дозвіллі) як дійсні, так і уявні, які спонукають її до вчинення певних дій і викликали у особи рішучість вчинити протиправне діяння. Варто сказати, що безмотивних злочинів немає, як немає безмотивної поведінки взагалі. Мотив, як ознака злочину, має досить важливе значення, оскільки не встановивши його тяжко зрозуміти та встановити кримінальний характер діяння. Мотив має значення для характеристики і оцінки як навмисних, так і необережних злочинів [1, с. 87]. Наприклад, перевищення водієм швидкості руху транспортного засобу за мотивом встигнути на літак, має зовсім іншу суспільно громадську оцінку (а значить, потребує більш легкого покарання), ніж перевищення швидкості руху водієм з мотиву хуліганства (легковажності, пущоців) при настанні внаслідок цього одних і тих же наслідків, наприклад, смерті потерпілого.

Мета злочину – це бажані злочинцем наслідки, ті зміни в оточуючому середовищі, яких прагне досягти особа вчиненням даного злочину.

Відмінність між метою та мотивом полягає у тому, що вони по-різному характеризують вольовий процес. Мотив злочину відповідає на питання, чим керується особа, яка чинить злочин, мета ж, в свою чергу, визначає направленість дій, результат, до якого прагне особа за допомогою вчинення злочину [4].

У процесі оцінки доказів до уваги, перш за все, беруться факти матеріального світу. Беззаперечно, що суб'єктивну сторону злочину не можливо розглядати в абстракції. У процесі розслідування, шляхом проведення слідчих дій уповноваженими особами, докази набувають матеріальної форми [2, с. 58].

Мотив і мета є нематеріальними за своєю природою. Це – психічні процеси особистості. Процесуально обов'язок доводити наявність

мотиву та цілі покладено на слідчого (дізнавача), до того ж особа, що є учасником кримінального судочинства, має право відмовитися давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів (ч. 1 ст. 63 Конституції України). Тому на практиці слідчим дуже складно встановити та зафіксувати дійсні наміри особи-правопорушника. Виходячи з теорії відображення, можна встановити факт вчинення злочину, засоби його вчинення (предмети та явища матеріального світу), його суб'єкта. Але як можна встановити мотив і ціль в момент вчинення злочину? Чи можна, досліджуючи та аналізуючи матеріальні докази, робити висновок про те, якими були у суб'єкта мотив та ціль на момент вчинення злочину? Оскільки ці категорії вкрай рідко знаходять свій зовнішній вияв та потребують окремих криміналістичних методів та підходів до їх встановлення. Адже ряд статей КК потребує встановлення конкретних цілей або мотиву. Наприклад, ст. 309 КК при розслідуванні потребує наявності цілі – збути наркотичний засіб або психотропні речовини. Доведення умисного вбивства (п. 6 ч. 2 ст. 115 КК) потребує встановлення корисливого мотиву [3, с. 5]. І таких випадків у чинному Кримінальному кодексі безліч.

У зв'язку з характером даних категорій, вважаємо, що про справжній мотив і мету суб'єкта ми можемо лише припускати. Оскільки це чисто психологічні, внутрішні поняття і дійсні мотив або мета, які були у злочинця на момент вчинення злочину нам невідомі, оскільки не сприймаються зовнішньо органами почуттів. Винятком можуть бути лише ті випадки, коли ці розумові та психічні процеси матеріалізуються самим індивідом. Тобто у тих випадках, коли його мотив і ціль сприйматимуться нашими органами почуттів. Сприймаючи їх, слідчий може відтворити і зафіксувати їх процесуально. Наприклад, при допиті злочинець добровільно розповідає про свої спонукання, мету вчинення правопорушення, а слідчий, сприймаючи усне мовлення органом почуття – слухом, відображає своє сприйняття на папері, у протоколі допиту. Також не виключається можливість доведення мотиву і мети за допомогою записів, створених самим злочинцем. Наприклад, коли співучасники ведуть листування між собою, або злочинець веде щоденник своїх дій, тощо.

Отже, підсумовуючи викладене, ми можемо сказати, що процес доказування мотиву та мети у кримінальному провадженні вимагає встановлення:

- обставин, які зв'язують наслідки вчинення злочину з результатом дій підозрюваного (обвинуваченого);
- того факту, що особа розуміла та усвідомлювала значення своїх дій, які осоплюються конкретним складом кримінального правопорушення;
- ступеня вини обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, а при вчиненні його кількома особами – ступеня вини кожного з них;
- досягнення підозрюваним (обвинуваченим) віку кримінальної відповідальності, на час вчинення кримінального правопорушення;

- психічного стану підозрюваного або обвинуваченого, за наявності підстав сумніватися в його осудності;
- конкретних фактичних даних, які свідчать про спонукання, рушійні сили злочинця (потреби, інтереси, прагнення та ін.), що викликали у нього рішучість вчинити дане правопорушення;
- фактичних даних, які б дозволяли зрозуміти та пояснювали причини вчинення особою кримінального правопорушення.

Список використаної літератури:

1. Криміналістика : підручник / Біленчук П.Д., Лисиченко В.К., Клименко Н.І. та ін. ; за ред. Біленчука П. Д. – 2-ге вид. випр. і доп. – К., 2001. – С. 544.
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України за редакцією М.І. Мельника, М.І. Хавронюка, Київ – 2001. – С. 256.
3. Осика І., Сафронов С. Доказування мотиву та цілі як ознак суб'єктивної сторони злочину. Право України, № 3, 1997. – С. 7.
4. Поняття мотиву та мети злочину / Міжрегіональна академія управління персоналом. – Електронний ресурс: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/law/9594/>.

Ключові слова: розслідування, обставини, що підлягають встановленню, мета злочину, мотив злочину, доказування.

Ключевые слова: расследование, обстоятельства, подлежащие установлению, цель преступления, мотив преступления, доказывание..

Key words: investigation, initial stage of investigation, the purpose of the crime, the motive of the crime, proving.

МОТЛІЧ ЮРІЙ ОЛЕГОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри криміналістики

ЩОДО ДОПИТУ ПОТЕРПЛОГО ВІД КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Корупційні злочини, що вчиняються в органах місцевого самоврядування, є досить поширеними. Але практика боротьби з ними значно ускладнюється тим фактом, що вони мають високий рівень латентності. Така ситуація призводить до того, що діяльність з попередження, виявлення, припинення та розслідування злочинів даної категорії перетворюється у складний та трудомісткий процес, який вимагає від усіх членів слідчо-оперативної групи здійснення значної аналітичної та інформаційно-пошукової роботи.

Латентний характер корупційних злочинів в органах місцевого самоврядування обумовлений рядом факторів, серед яких можна назвати такі, як: